

כי כדי שהעולם יתנהל בצורה מסודרת, יש לחנך את אנשי המדינה שיהיו לא רק "מקבלים" אלא גם "נותנים". לא רק יהנו ממה שמעניקה להם המלכות אלא יש לשתף את כולם בנטילת חלק בפעולות של המלכות, על ידי תשלומי מסים וכדומה.

וכך גם בכל המדינות החוסים בצילה של מלכות אחשוורוש ונהנים מפעולותיה, צריכים גם הם לשלם מסים עבור המלכות, על מנת שיוכלו לקבל ממנה את כל הקשור בקיום סדרי המדינה.

(התועדויות תשד"מ עמ' 1246)

כי מרדכי היהודי... ורצוי לרב אחיו (י, ג)

נאמר על כך בגמרא¹: "לרב אחיו — ולא לכל אחיו, מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין" ("אחיו" הם "חבריו שהיו מכלל אנשי כנסת הגדולה"²). ומדוע פירשו מקצת סנהדרין ממרדכי? פירש רש"י — "לפי שבטל מדברי תורה ונכנס לשררה".

משמע מכאן, שאף שמקצת הסנהדרין פירשו ממנו — הסכימו עמו רוב הסנהדרין שהנהגתו רצויה, ולכן לשון הכתוב הוא "ורצוי לרב אחיו"³. אלא שאם כן צריך להבין, כיון שהנהגת מרדכי היתה בדעה אחת עם רוב הסנהדרין, צריכה היתה דעה זו להכריע את דעת המיעוט, ומדוע אם כן פירשו מקצת הסנהדרין ולא ביטלו דעתם נגד דעת הרוב?

כן יש להבין את המשך דברי הגמרא הנ"ל: "גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות, דמעיקרא חשיב ליה למרדכי בתר "ארבעה ולבסוף בתר חמשה". כלומר, בפסוק קודם⁴ נמנה מרדכי בין העולים עם זרובבל במקום החמישי, ובפסוק לאחריו⁵ הוא נמנה במקום שישי, שזו היא ירידה בדרגה אחת. והסיבה לכך היא — "לפי שנעשה מרדכי שר בינתים, ירד מחשיבותו אצל חכמים"⁶.

(1) מגילה טז, ב.

(2) חדושי אגרות מהרש"א שם.

(3) וכן פירש בכן יהודיע מגילה שם.

(4) עזרא ב, ב.

(5) נחמיה ז, ז.

(6) רש"י מגילה שם.

ומאמר זה סותר את הדברים הקודמים — ממאמר הקודם מובן שרק מיעוט הסנהדרין התנגד להנהגת מרדכי וסבר שמרדכי לא היה צריך להתמנות לשר, ואף שהמינוי היה לצורך הצלת נפשות — אסור היה לו להבטל מתלמוד תורה, כיון שתלמוד תורה גדול מהצלת נפשות, אבל דעת רוב הסנהדרין היתה שהנהגת מרדכי בהכנסו לשררה ^{ואוצר החכמה} נכונה היתה, אף שעל ידי זה בטל מדברי תורה. ואילו מהמאמר השני "גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות" יוצא, שאסור היה למרדכי להבטל מתלמוד תורה אפילו לצורך הצלת נפשות?

ובהסברת הדברים יש לומר, שמחלוקת מרדכי ומקצת הסנהדרין בנויה על יסוד פלוגתא שבין תלמוד בבלי לירושלמי.

זה לשון הגמרא בברכות⁷: "חסידים הראשונים היו שוהים... תשע שעות כתפלה", ומקשה הגמרא, אם כן "תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית", ומתרצת "מתוך שחסידים הם תורתן משתמרת ומלאכתן מתברכת".

אך בירושלמי מובא מאמר זה בשנוי קל, במקום "מתוך שחסידים הם תורתן משתמרת" נאמר "על ידי שהיו חסידים היתה הברכה ניתנת בתורתן".

וההבדל בין שתי הלשונות, בין "תורתן משתמרת, ל"ברכה ניתנת בתורתן", כך הוא: "משתמרת" משמעה רק "שאינן תלמודם משתכח"⁸ אך לא מתווסף כלום בתלמודם (רק מה שיכולים הם ללמוד בזמן המועט שנותר להם בשעה שאינם עסוקים בתפילה יכול להתווסף להם).

מה שאין כן הנאמר בתלמוד ירושלמי "ברכה ניתנת בתורתן", משמעו "שהצליחו להבין ולהשכיל מיד ולא היו שוהין"⁹. כלומר, לא רק שלימודם לא משתכח אלא שנתווסף להם בהכנת וידיעת התורה, כי בזמן המועט שיש להם ללימוד הרי הם מצליחים "להבין ולהשכיל

(9) פני משה לירושלמי שם.

(7) לב, ב.

(8) רש"י.

מיד" — ענין כזה שבדרך כלל דורש זמן רב ללמדו ולהבינו מצליחים הם בזכות הברכה להבינו מיד.

[ביאור ההבדל בין תלמוד בבלי לירושלמי ביארו הגאון הרג' צובי, בעת אסיפת רבנים לטובת יהודי רוסיה, וביקשו מהגאון מרוג' צוב להצטרף לוועד הרבנים וליטול חלק בפעילות הועד בעניני ההצלה. הוא דחה את בקשתם בהתבסס על הדברים דלעיל:

הפעילות בועד יגרום לביטול חלק מזמנו בלימוד התורה, ואף כי אמנם לדעת הירושלמי לא רק שלא יחסר לו מתורתו אלא אף יתווסף לו בידיעת התורה, שהרי "ברכה ניתנת בתורתן" — אך היות והלכה כבבלי הסובר שתורתן רק משתמרת, אך לא תהיה לו ההוספה בידיעת התורה שיכלה להיות לו אילו היה לומד בזמנים שיהא עסוק בפעילותו — ועל כך אין הוא מוכן לוותר!]

וביסוד מחלוקת זו בין בבלי לירושלמי תבואר המחלוקת בין מרדכי ("הרצוי לרוב אחיו") למקצת סנהדרין:

סנהדרין הגדולה שמושבה בירושלים ובארץ ישראל¹⁰ — מסתבר לומר שלימודם היה כסדר לימוד הירושלמי, ובפרט בזמן אנשי כנסת הגדולה. אך עם זאת, גם אז היו תנאים שבאו מכבל — וכדוגמא שמצינו בדורות הבאים, הלל עלה מכבל¹¹, נתן הבבלי¹², ועוד.

לכן סברו מרדכי, ואתו רוב הסנהדרין, שעל מרדכי להיות משנה למלך, כדי שיוכל בתפקידו זה להציל נפשות ישראל. ואף שעל ידי זה יהא "בטל מדברי תורה" — אין בכך כלום כיון ש"על ידי שהיו חסידים היתה הברכה ניתנת בתורתן", כשיטת הירושלמי, ויוכל להוסיף ולהספיק בלימודו הרבה יותר מאשר בדרך הרגיל.

אך בין חברי הסנהדרין היו כאלה שדרך לימודם היה דרך הלימוד של תלמוד בבלי, שלשיטה זו תורתם רק "משתמרת" ולא "מתברכת", ואם כך בפעילות ועיסוק בעניני הצלת נפשות תחסר להם

(12) רש"י גיטין סה, ב. ד"ה רבי נתן.

(10) ראה סנהדרין פח, ב.

(11) פסחים סו. א.

שערי מגילה

ההוספה בידיעת התורה הנדרשת מחברי הסנהדרין. וכתוצאה מכך "פירשו ממנו מקצת סנהדרין", לא יכלו להסכים לדרכו של מרדכי והחליטו לפרוש וללכת לפי שיטתם המיוחדת.

(לקוטי שיהות טז, עמ' 373)

ורצוי לרב אחיו (י, ג)

"לרב אחיו — ולא לכל אחיו, מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין"¹. פירש רש"י על הפסוק כאן "שפירשו ממנו מקצת סנהדרין לפי שנעשה קרוב למלכות, והיה בטל מתלמודו".

כיון ש"נעוץ סופן בתחילתן ותחלתן בסופן"² — יש לקשר פירוש זה של רש"י שבסוף המגילה עם פירושו בתחילת המגילה, "הוא אחשורוש — הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו":

הסיבה שהביאה את מרדכי להיות "קרוב למלכות" ולהבטל מתלמודו, גם לאחר נס פורים (שהרי הנאמר "ורצוי לרב אחיו" הוא לאחר נס פורים) — נובעת מכך ש"הוא אחשורוש", הוא ברשעו גם בסופו. היא לא פסקה אף שהיו נסים לישראל. לכן, ישנו עדיין חשש שהוא יחדש את הגזירה נגד היהודים, ולכן נאלץ מרדכי להיות "קרוב למלכות".

(לקוטי שיחות טז, עמ' 377)

כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש (י, ג)

למרות פעילותו ועסקנותו של מרדכי כ"משנה למלך", שהיתה למען עם ישראל ("דורש טוב לעמו"), הפסיק מרדכי פעילות זו כאשר עלה לארץ ישראל. וכפי שמובא בכתובים¹, שבין העולים ששבו מן הגולה עם זרובבל, היה גם מרדכי בלשן — "הוא מרדכי היהודי"².

(1) עזרא ב, ב.
(2) רש"י שם.

(1) מגילה טז, ב.
(2) ספר יצירה.